

իր քերթողական արուեստը , իր ուղղութիւնն ու աշխարհայեացքը տարբեր էին անոնցմէ զոր ինծի տրուեցաւ ունենալ , բայց իր վարպետ արուեստագետի խրատները , իր անթերի ճաշակով զբաղէտի ցուցմունքները , իր սէրը , իր խրախուսանքը , եւ մանաւանդ իր փառուկ ու ինծի այնքան սիրելի հեգնութիւնը՝ նորընծայ եռանդի մը չափազանցութիւններուն ու կաղուսնեցուն հանդէպ՝ ինծի բարեբար եղած են . եւ ես զինքը միշտ համարած եմ եւ այսօր իր գերեզմանին առջեւ կը համարժի նորէն՝ իր խոնարհ ու շնորհապարտ աշակերտը :

* * *

Ու Հայ չէր արիւնով : Գէջ ալսպէս ըսին : Մայրը Յայն , հայրը Խալապցի : Մահուկ հասակի մէջ՝ ուղարկուած Վենետիկ՝ Ռաֆայէլ-եան վարժարանը , Մխիթարեան միջնորդութին մէջ , մասնաւորապէս իր գլխաւոր ուսումը չէին Ալեքանին հրացայտ չուսչին տակ , կը դառնայ Հայ , Ինծի քիչ մը դժուար կը թուի ափկա ամբողջապէս ճշմարիտ ընդունիլ : Ես զինքը միշտ « Հայ » եմ ճանչցած , խորապէս Հայ , սրտով , մտքով , կեանքով Հայ : Պոլսոյ մէջ կան « լրմանթէն » ներ , որոնք խալապցի կամ ֆրէնկ կը կոչուին , բայց չառ մը ցեղերու խառնուրդ են , եւ յաճախ լատինացած Հայերու զաւկներ : Թեղեցանի հայրը ատոնցմէ եղած ըլլալու էր : Հայ արիւնի բաժին մը իր մէջ անհրաժեշտ է ենթադրել՝ իր անձն ու գործը բացատրելու համար : Յունական արիւնը ու եւրոպական դաստիարակութիւնը իր մէջ մեծապէս զգուլ էին անշուշտ , բայց կար իր մէջ խորունկ բան մը , որ Հայ էր , եւ ատ՝ չի ստացուիր , ժառանգական է : Ինչպէս կը սիրէր հայ լեզուն , ի՞նչ գործով , ի՞նչ պաշտօնով , ի՞նչ պանչացմամբ . « Ես ալ չեմ գիտեր Հայ եմ թէ ոչ , կ'ըսէր օր մը , բայց հայերէնը այնքան աղւոր է , զայն այնքան կը սիրեմ , որ անով գին Հայ կը զգամ : » Եւ իսկական Հայու չեղտ մը չէ՞ որ այնքան հայաշունչ հպարտութեամբ կը փառաբանէր « հայ հանճարը » Զուլա՛նի գուլարը զմայելի քերթուածին մէջ :

Օր պիտի գայ որ Պոլսոյ գեղեցկութիւնը պղծող մարդկեղէն աղբը պիտի սրբուի , բնա-

լինջ ըլլա՞յ լաւագոյն մարդոց կամքին տակ : Կեանք մը պիտի ծաղկի հոն ազատ ու ազնիւ , լուսաւոր ու ներդաշնակ ինչպէս բնութիւնը որ հոն կը ճառագայթէ : Այն ատեն , այդ քաղաքին բոլոր գեղատէրեւոր , թափօր կաղմած , պիտի երթան կանգնել ի պատիւ Պոլսոյ այդ աննման Այտա՛նի Վերափորի « սաղարթագեղ ու միշտ դալար » ամերուս վրայ , երկեղած յարգանքի ճերմակ յիշատակարան մը՝ հայ հանճարին մատներովը կերտուած :

Ա. ԶՊԱՆԵԱՆ

ԵՄՍԱՌՈՒՍԻ ՃԱՄՈՐՈՒՆԵՐԸ*)

Խոնգ ու սքրտու կ'երթան երկուքն եմմաւաւ :
Անդիմադիր փոս մը զիրեմ կը օսնի . . .
Ո՛րեան յոյսը իր հեծ քաղած էր Յիսուս ,
Ու այ՛ մը դեռ չէր տեսած զիմ կեցեցանի :

Ճամբուն վրայ արեւու գո՛ւնքը նրաղ՝
Որ ամպալարի զոցն անդունդին կ'իջնէր ցած՝
Կանգ առած մեր՝ կը դիտէին միջալարալ ,
Սքրտանդիկ խոկումներով ծանրացած :

— Ո՛վ Կեղծպատա , Անոր արեւն ալ իրաւ
Հասանքան խորհուրդներն խորի ի վար ,
Ու անբռնկ իրեւ ասույ մը շրջաւ
Կեցեցանութեան կայծերու հնոցն այն հրավառ : —

Քիչ մ'ալ յետոյ սիրապետալ խաւարին
Թանձր լեզուն պիտի պատմէր թէ ի՞նչպէս
Մեծ Հաւասթի արեւամուսն ալ խորին
Պիտի բերէր հոգիներու մութն անոս :

Խոնգ ու սքրտու կ'երթան երկուքն եմմաւաւ՝
Խաղկամներու խալք մը զիրեմ կը օսնի . . .
Ո՛վ տեսաւ զիմ մտկաներէն եկած դուրս ,
Հրեա՞ս՝ կ'ըսէր . ա՛հ , իսկ երազ Սասանի :

*) Նոր լոյս տեսաւ եղիւծ եպիսկոպոս Գուրեանի ներուածներու հաստը , Հովուական արիւց թիգրոսով : Մեծամունկ եկեղեցականը , այս հաստով ինկիւնը կը յայտնէ ազնուախոն ու նրբաւորեալ բանասէղծ մը : Այդ մանկիկ գրին վրայ մասնաւոր յորանով մը պիտի խօսինք : Այս անգամ կը տեսնանք արասպետիկ հաստին՝ եւ հայ բանասէղծութեան՝ ամենէն հոյակապ էջերէն մին , « Եմմաւաւի ճամբորդներ » : Գրին վանճառման հաստիք պիտի յազակացուի հայ սովակներուն :

Երբ իրիկուան սուկայծեց շողն ալ վերջին,
 Ու յամբողջ կը սողար սեւն ու սարսուռ,
 Անձամբօր մարդ մը մօտեցաւ . . . ու ծաչին
 Բացաւ. նստէն էջ մը կ'արմար՝ ռսկեմն'ւո. :

« Ինչո՞ւ անհուն խռովք մ'է պատեր ձեր հոգին,
 Բախտութեան մէջ կ'սկիւնդի՞ր դիր ու օտար.
 Անյոյս հոգին մերժումն է լոկ նաւասէին.
 Այլ մ'որ հրաւիր լոյսին անգամ է օտար :

« Ինչ որ կանուխ իսկ սանմանած էր երկինք,
 Նագովրեցին զայն իր զոնովն հանեց յանգ,
 Ու անհրաւ խաչի մահաւարմը եղաւ Ինք
 Հօրն իրաւա՛նցը դատաւոր ու ժառանգ :

« Ի՞նչ է մանր արդարին. կա՛րն գիշեր մ'ուր
 Կը լուծուի խոր երկունք մը Եւր արեւու,
 Անգոր ու կարն համ այս գիշեր՝ օրիորդ՝
 Որ վերահառ ստեղծումով զնեզ կը լրծու :

« Կենդանի է նա իր փառքին մէջ դարձեալ,
 Հաւատալով՝ էր Աստուծոյ մեծ գործին՝
 Անմեղութիւնն երկնի՝ երկրի սուրբ օտնն ալ՝
 Հրեւակ ու կիմ՝ կը վերկայեն առանձին :

« Մե՛ղք այն աչիքն՝ որ վայելեց լոյսն Անոր՝
 Ու կը հաւատայ անուրբեան գիշերին.
 Մե՛ղք այն խիղճին՝ որ լլսեց ձայնն երկնաւոր՝
 Ու կը պաշտէ ամայութիւնը լրսին :

« Պիտի հալէ՛ք դեռ այսպէս խոնջ ու սրտում,
 Չառնելով վե՛ր նակաս ու սիրս անվերել.
 Դուք Հրդօրին ճոխ մեծութեանն անպատու
 Կ'ուզէ՛ք ըլլալ նեղ ու քվար վրկաներ . . . :

Անձամբօրին խանգաղակաթ ձայնին շեռ

Այդ երկունքն ցրեցեց աշխարհը ներքին.
 Եւ երբ կ'ուզէր ընդհուպ անոնց չալ հրաձեռ՝
 Տենդոս մըդմար մը փարեցան իր ոտին :

« Մի՛ նկատաւոր մեզմէ, կ'րոնն անկուրեամբ,
 Ո՛վ որ ալ ետ, մեզ մօտ հանգչէ այս գիշեր,
 Ա՛ն, Գու խօտեղ փարաւեցին հոմն այն ամպ՝
 Որ զմեզ վիճի մը դարն ի վար կը լրբէ : :

Մըսն յարկի մը հակ յոյսով անասան .

Բայց անձամբօրն երբ տեղանէն առաւ հաց՝
 Օրնն՝ ց, օրաւ՝ . . . բացուած աչիւնն ալ յետան
 Անհետեւ խուսափող Տէ՛րը փառաց :

— Ո՛վ Կղտովպա, ինն էր ուրեմն որ մեզի
 Հանգիպեցաւ անյուսութեան նաւթուն վրայ .
 Չե՛ք կ'ապկաթի՛ր, պատահմ' մը չէ՛ր ետազի,
 Իր օտնն ու կաննն էր որ մեր շուրջ կը բթրաւ՝ . —

Այդ բոբրուսն արած քեւեր երկնալաց՝
 Դարձան երկունք ալ գիշերուան մութիւն մէջ՝
 Հո՛ն՝ անոնց մօտ՝ որոնց աչիւր դեռ բաց
 Կ'ողջունէին Յարուցեալին լոյսն անեղջ :

* * *

Գանիներո՛ւ դեռ անձամբ մ'ես Յիսուս,
 Որք սրբասամ լրճամներով կապկածի՝
 Ուրացումի ընդիլղումով մ'ալ անյոյս՝
 Կ'ընդգրկեն մութն՝ որ քեւալախ կը լածի ;

Գիշերազնաց անոնց նախքան վրայ մոյար՝
 Ուր կը քաչի անբասուր փայլն արեւուդ՝
 Իբրեւ ձաթ մը մօտեցիւր. ու մի՛ դաւ
 Չարչարանիդ պատմելու փառն ու խորհուրդ :

Վե՛ն մաքնեւորդ ծաւալէ բոյն օրհնութեան
 Սեղանի վրայ՝ ուր կայ ճրէր մը հացի,
 Ու յարկի հակ՝ ուր պատգամեղ կը բթնացմ՝
 Անհետեւ քեւալախ եղի՛ր մեզ դրացի :

Ու ե կամ կանուխ պիտի հաւանի արդարեւ
 Տարածամած օրն անցաւոր մեր կենսին,
 Բայց թող հոգին չը հեռուի անարեւ
 Տարակոյսի մը ալլ համբոյ երկայնին :

Խոնջ ու սրտում քէ ծնամուռ երբանք մեկն՝
 Մեզ երեւցի՛ր, մեզ հետ խօսէ՛ իբր ընկեր,
 Հընչէ՛, ցոյւ, մեր էութեան խորն անննգ՝
 Ո՛վ անձամբ Աստուծոյն Ձա՛յն ու Պաշէր :

ԵՂԻՇԷՆ ԵՊՈՒՍԷ. ԴՈՒՐԵՍԱՆ

Էջ ՄԸ ՍՈՒԻՆՊԸՐՆԷՆ

Ժամանակակից Անգլիոյ ամենէն հզօր,
 ամենէն վրդովիչ ու ճարտարարուեստ քնար՝
 երգակներէն մին, Չարլզ Ալկերընը Սուհն-
 պըրն, վախճանեցաւ վերջէս, Ստոքհոլմ
 հրատարակելով թարգմանութիւնը *) իր ամե-
 նէն հոգւից քերթումնէն մէկուն, որ
 կը գտնուի իր « Այգէն առաջ երգեր » հատո-
 ըին մէջ, գրուած՝ իտալական յեղափոխութեան
 միջոցին՝ յաղթանակէն առաջ :

*) Այս քարգանակութիւնը կատարուած է
 Կապրիի Մուրէի քրանսերէն թարգմանական քարգ-
 մանութեան վրային :